

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Caput II. De Dionysii ad Basilidem, Pentapolitanum episcopum, epistolis,
ac præcipue de illius ad hunc epistola, in quatuor capita divisa, quæ in
sacros canones a Græcis sunt relata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

A 12 Imo vero de illo ipso Opere Hieronymum ibidem esse locutum, concludendum videtur ex eo, quod nec Eusebius, nec ipse Hieronymus in suo de Illustribus Ecclesie Scriptoribus Tractatu mentionem usquam faciat ullius Operis, a jam memorato contra Nepotem Opere distincti, in quo Dionysium mille annorum fabulam, seu Millenariorum fabulas irrisisse, utcumque verosimile appareat. Valesius in Notis ad caput 24 libri vii Eusebii ad capitulum hujus initium, quo Dionysius duos de Promissionibus libros contra Nepotem scripsisse, docetur, sic observat: Cum constet ex hoc loco, librum Dionysii Alexandrini de Promissionibus scriptum fuisse adversus Nepotem, episcopum Ægypti, miror Hieronymum in Præfatione lib. xviii Commentariorum in Esaiam affirmare, eum librum adversus Irenæum, Lugdunensem episcopum, a Dionysio fuisse conscriptum. Fuit quidem Irenæus ex numero eorum, qui regnum Christi mille annorum spatio in terris futurum crediderunt, quod id Papias persuaserat, ut scribit idem Hieronymus in Catalogo et Eusebius noster in fine lib. iii. Verum Dionysii liber non adversus Irenæum scriptus erat, sed adversus Nepotem, ut patet tum ex hoc Eusebii loco, tum ex ipso Hieronymo in libro de scriptoribus ecclesiasticis, ubi de Dionysio loquitur.

B Quibus verbis hic scriptor opinioni, qua ab Hieronymo ipsum Opus, a Dionysio contra Nepotem exaratum, per verba num. præcedenti recitata designari, arbitramur, apertissime assentitur, quamvis interim simul se mirari asserat, quod Hieronymus dictum Opus non contra Nepotem, sed contra Irenæum scriptum affirmet: ad quam objectam a Valesio difficultatem facile respondetur dicendo, idcirco dictum Opus (vide, quæ num. præcedenti disserui) contra Irenæum scriptum ab Hieronymo asseri, quod contra omnes millenarios, ac proin etiam contra Irenæum, qui ex horum numero existit, scriptum fuerit.

ut etiam Theodorus, dum Sanctum contra Cerinthum scripsisse, affirmat.

C 15 Forte etiam dici potest, Irenæum in Opere illo speciatim fuisse confutatum, aut etiam veluti e Millenariis unum, nominatim citatum, ut adeo, si id reipsa in dicto Opere factum fuerit, minus mirum debeat accidere, quod, illud esse contra Irenæum scriptum, Hieronymus affirmet. Theodorus lib. ii Hæreticarum Fabularum cap. 5 de Cerintho, qui insulsa Millenariorum opinio, ut nonnulli contendunt, primus auctor existit, sic scribit: Contra hunc Cerinthum scripserunt non ii modo, quos ante diximus, sed cum illis etiam Caius et Dionysius Alexandrinus episcopus. Quibus verbis a Theodoro Opus Dionysii contra Nepotem scriptum pariter designari, existimo, idque tum ob jam dicta de eodem Opere per Hieronymum designato, tum etiam ex eo, quod Dionysius reipsa in suis de Promissionibus libris Cerinthi faciat mentionem; dum scilicet lib. ii loquens de iis, qui ante se librum Apocalypseo, veluti factum Joanni Apostolo falso spositum, repudiarent, ita scribit, Adhæc inscriptionem libri (Apocalypseo seu Revelationis) falsam esse dicunt; neque enim auctorem ejus esse Joannem; sed neque eam revelationem esse; quippe quæ tam crasso tamque opaco ignorantia obducta sit velo. Et non modo Apostolorum neminem, sed ne ullam quidem e sanctis et ecclesiasticis viris hujus libelli conditorem fuisse affirmant; Cerinthum enim, qui nominis sui sectam conflavit, cum magna auctoritatis nomen ad faciendam fidem commentis suis vellet præfigere, Joannis titulum Operi suo indidisse; quippe hanc Cerinthi opinionem fuisse, regnum Christi terrenum futurum, et in iis maxime rebus, quas ipse, utpote carnalis et voluptatibus corporis deditus, præcipue concupiscebat, hæsurum: in ventris scilicet, et eorum, quæ sub ventre sunt, satietate, id est, in cibis ac poculis, in nuptiis et in iis, quibus ista honestius parari posse, existimabat; festis nimirum et sacrificiis, et hostiarum mactationibus. Ita Dionysius de Cerintho occasione sermonis, quem de iis instituit, qui librum Apocalypsis rejiciebant, nec vero apparet absimile, Dionysium iis locis, quibus potissimum in laudato

Opere Nepotem refutat, Cerinthi etiam nominatim fecisse mentionem, ut vel hinc sat probabile evadat, Theodoretum verbis supra recitatis de Opere a Dionysio contra Nepotem scripto esse locutum.

AUCTORE
C. B.

CAPUT II.

De Dionysii ad Basilidem, Pentapolitanum episcopum, epistolis, ac præcipue de illius ad hunc epistola, in quatuor capita divisa, quæ in sacros canones a Græcis sunt relata.

Varias Dionysius ad Basilidem, Pentapolitanum in Ægypto episcopum, scripsit epistolas. Ipse præterea, inquit, lib. vii cap. 26 de Dionysio Eusebius, in epistola, quam ad Basilidem, Pentapolitanum episcopum, scripsit, Commentarium se composuisse testatur in principium libri, qui Ecclesiastes dicitur. Porro ad hunc Basilidem varias etiam epistolas scriptas nobis reliquit. Verum hæc omnes, quemadmodum etiam alia pleraque ingenii monumenta, a Sancto nostro elaborata, temporum injuria penitus interiere, sola dumtaxat, quæ canonice communiter nuncupatur, epistola excepta. Nequit hæc, uti nec alia ad Basilidem data epistola, ad certam revocari epocham, debuitque proinde habendus de ea tractatus huc remitti. Tomo I Conciliorum apud Labbe, tomo III Bibliothecæ SS. Patrum editionis Lugdunensis, aliisque nonnullis excusis Operibus integra, seu, quod de nullo fere alio Dionysii Opere fas est dicere, nulla prorsus sui parte mutila existat inserta. Quatuor constat responsionibus ad totidem quæstiones, a Basilide circa ecclesiasticam disciplinam Dionysio propositas. Fuerunt hæc quatuor Sancti responsiones postmodum, quas tamen Dionysius eo animo non dedit, ab ecclesia Græca in canones seu regulas a fidelibus servandas relata. Cum nullum fere aliud, ut jam dixi, doctrinæ monumentum, a Dionysio elaboratum, integrum supersit, lubet huc dictam epistolam canonicam, ut vel sic specimen quoddam ingenii, quo Dionysius excelluit, exhibeam, integram huc, prout tom. I Conciliorum Labbei existat inserta, transcribere, in quatuor dictos canones, ad quos quædam observanda sunt, pariter diremptam.

Dionysii ad Basilidem epistola, in quatuor capita seu canones divisa:

E

15 Epistolæ hæc præfigitur inscriptio: Dionysius Basilidæ dilecto mihi filio, et fratri in sacris ministro, Deoque fideli et morigeri in Domino salutem; ubi notandum est, Basilidem, licet episcopum, a Dionysio filium vocari, quod etiam deinde in epistolæ contextu repetitur. Hæc verosimiliter appellatione Dionysius utitur, quod Ipse, utpote patriarcha Alexandrinus, Basilidæ, Pentapolitani in Ægypto tractus episcopi, spiritualis pater seu metropolitani existeret. Hoc prænotato, venio nunc ad primum epistolæ caput seu canonem. Petierat a Dionysio Basilides, qua hora die Paschæ solvendum foret jejunium. Alii enim id ipso Paschæ die ad matutinum Galli cantum; alii contra vespera proxime præcedenti faciendum contendebant. Ad hanc autem primam quæstionem Sanctus sic respondet: Misisti ad me, fidelissime et sapientissime fili mi, interrogans, qua hora die Paschæ sit solvendum jejunium. Ais enim, aliquos fratres dicere, quod oportet hoc in galli cantu facere; alios vero, quod id sit faciendum vespere. Qui enim Romæ sunt fratres, ut aiunt, Gallum expectant. De iis autem, qui hic sunt, dixisti, quod citius. Horam autem exactam et valde demensam quæris imponere, quod primum est difficile et lubricum. Quod enim post Resurrectionis Domini tempus oportet festum lætitiæ inchoare, ad illud usque animis jejunio humilitatis, erit apud omnes similiter in confesso.

horum primo jejunium Paschale ante horam, qua Dominus resurrexit, non solvendum,

F

16 Per ea autem, quæ scripsisti, probasti, (sane admodum divinarum Evangeliorum sensu percepto) quod nihil ab ipsis certo definitum de hora, qua resurrexit, apparet. Diverse enim Evangelistæ ad monumentum venisse, scripserunt mutatis temporibus,

Sanctus statuit. Cum autem hæc certa non sit eorum Evangelistis,

AUCTORE
C. B.

temporibus, et omnes, surrexisse jam Dominum, dixerunt invenisse. « Et vespere Sabbatorum, » ut dixit Matthæus, et, « cum mane adhuc esset ob- » scurum »-ut scribit Joannes: « Et summo dila- » culo » ut Lucas: « Et valde mane, orto jam sole » ut Marcus, et quando surrexit quidem, neque aperte respondit. Quod autem vespere Sabbati lucente una Sabbatorum usque ad ortum solis unius Sabbatorum (sive diei post Sabbatum) qui ad monumentum venerunt, eum non amplius jacentem invenerunt, hoc in confesso est. Ac neque dissentire, nec adversari inter se Evangelistas, existimemus: sed quamquam parva quedam circa id, quod quaeritur, controversia esse videatur, si omnes in una nocte mundi lucem Dominum nostrum exortum esse, consentientes, in hora dissentiant; nos tamen, quæ ab eis dicta sunt, pie et fideliter conciliare studeamus.

hos omnes
Domini re-
surrectionem
die Dominica

47 Quod a Matthæo quidem dictum est, sic habet: « Vespere autem Sabbatorum lucescente una » Sabbatorum, venit Maria Magdalene, et alia Ma- » ria ad spectandum sepulcrum, et ecce, magnus » terræmotus. Angelus enim Domini cum de caelo » descendisset, accedens devolvit lapidem, et sedit » super ipsum: erat autem species ejus ut fulgur, » et indumentum ejus album ut nix. A timore au- » tem ejus concussi sunt, qui servabant, et facti » sunt ut mortui. Respondens autem angelus dixit » mulieribus: Ne timeate vos; scio enim, quod Je- » sum crucifixum quaeritis: non est hic. Resur- » rexit enim, sicut dixit. » Id autem, quod dictum est, Vespere; alii quidem existimabunt secundum verbi communitatem significare vesperam sabbati: sapientiores autem id exaudientes, non hoc, sed profundam noctem esse dicent, tarditatem et longum tempus ferentem significante. Et quod noctem dicit et non vesperam, subjungit: Illucescente in unam Sabbatorum, et venerunt, nondum, ut reliqui dicunt, aromata ferentes, sed ad spectandum sepulcrum. Invenerunt autem factum esse terræmotum, et angelum super lapidem sedentem, et audierunt ab ipso, non est hic, surrexit.

ante solis or-
tum ponere,
ostendit;

48 Similiter Joannes: « In una Sabbatorum, » inquit, « Maria Magdalene venit mane, cum essent » adhuc tenebræ, ad monumentum, et videt lapi- » dem sublatum a monumento. » Sed juxta eum « cum adhuc essent tenebræ » præcesserat. Lucas autem dicit: « Sabbato quidem quieverunt secun- » dum præceptum. Una autem Sabbatorum summo » mane ad monumentum venerunt, ferentes, quæ » paraverant, aromata: invenerunt autem lapidem » a monumento revolutum. » Summum mane fortasse matutinum splendorem, qui prius subapparet, significat unius Sabbatorum. Et ideo jam perfecte præterito cum tota consequente nocte Sabbato, et alio die incipiente, venerunt, aromata et unguenta ferentes. Unde perspicuum est, quod multo ante resurrexerat. Hoc Marcus quoque sequitur, dicens: « Emerunt aromata, ut venientes » Jesum ungerent, et valde mane unius Sabbato- » rum veniunt ad monumentum, orto jam sole. » Valde enim mane hic quoque dixit, quod idem est ac summo diluculo, et subjungit, Orto jam sole. Profectio quidem, et iter earum summo diluculo et valde mane incepit; in itinere autem et circa monumentum moram traxerunt usque ad ortum solis; et eis quidem tunc dicit adolescens candidatus: « Resurrexit, non est hic. »

hincque jeju-
nium Pascha-
le ante noctem
mediam,

49 Hæc autem cum ita se habeant, illis, qui hoc accuratius subtiliusque considerant, enuntiamus, quota hora, vel etiam semihorula, vel quarta horæ, oportet incipere letitiam ob Domini a mortuis resurrectionem, et eos quidem, qui nimium festinant, et ante mediam noctem jejunium solvunt, ut negligentes et intemperantes reprehendimus, ut qui propemodum, antequam par sit, cursum abruerint, dicente Viro sapiente, « Non parum est in » vita, quod parum abest. » Eos autem, qui differunt et plurimum perferunt, et ad quartam usque vigiliam fortiter abstinent, in qua etiam Servator

in mari ambulans apparuit, ut generosos et laborum tolerantes suscipimus: iis autem, qui interea ut moti sunt, vel, ut potuerunt, quiescunt, non valde molesti sumus, quandoquidem nec sex jejuniorum dies æquali aut simili tolerantia omnes perferunt: sed alii quidem vel omnes transmittunt, jejuni permanentes, alii duos, alii tres, alii quatuor, alii nullum. Et iis quidem, qui in illis transmittendis valde laboraverunt, deinde defessi sunt et propemodum deficiunt, ignoscendum est, quod celerius gustent.

20 Si qui autem non modo non transmissis, sed ne jejunatis quidem, vel etiam in delicatis opiparisque conviviis, consumptis præcedentibus quatuor diebus, ad duos eosque solos extremos dies cum venerint, illis a se cibo non gustato, transmissis Parasceve et Sabbato, magnum quid et egregium se facere existimant, si ad auroram usque permanserint; non existimo, eos ex æquo certamen subisse cum iis, qui se pluribus diebus prius exercuerunt. Hæc quidem, ut sentio, consulens de hoc scripsi. *Hæc verbis, ac præcipue quidem iis, quæ hoc et præcedenti numero recitata sunt, primus canonicæ Dionysii ad Basilidem epistolæ canon concipitur, quo Sanctus, ut apparet, Basilidæ ad questionem, quam hic illi proposuerat, unice respondet, jejunium Paschale seu potius ante-Paschale ante noctem mediam, quæ Pascha proxime præcedit, solvendum non esse, nec eos tamen, qui id citius fecerint, violati jejunii reos pronuntiat. Imo eos, qui diuturno jejunio valde attenuati, tantumque non deficientes ante dictum tempus aliquid cibi sumunt, omni prorsus culpa eximit, ignoscendum illis, affirmans. Hinc porro intelligitur, quam severo rigore quoque jejunio sese tertio aræ Christianæ sæculo, quo Dionysius floruit, ad festivalitatem Paschalem digne celebrandam Christiani præpararent. Nec hoc tantum ex laudati canonis verbis discimus; verum etiam non unum eundemque in jejunando modum ab omnibus fuisse servatum, siquidem alii sex dies integros, Paschati proxime prævios, alii quatuor, alii tres, alii duos, alii nullum ab omni prorsus cibo abstinerent; quæ ex inæqualitate, ac præcipue ex eo, quod ne quidem illos, qui nullum omnino diem absque omni cibo jejunii transigerent, Dionysius peccati gravis insimulet, concludendum est, rigidum illud plurimum dierum jejunium, quo nonnulli tunc sese, ab omni prorsus cibo plurimum dierum spatio abstinentes, macerare solerent Christiani, ab his non ex præcepto, sed ex pio erga Dominicam passionem ac resurrectionem devotionis affectu fuisse susceptum. Porro licet Dionysius, uti ex jam dictis facile colliges, hic tantum de jejunio arctiori, sex diebus Paschati proxime præviis servari sua ætate solito, faciat sermonem, consequens non est, ut tunc, quod nonnulli hæretici contendunt, jejunium quadragesimale non æque ac sex istorum dierum observatum fuerit.*

Paschati præ-
viam, non
solvendum
pronuntiat.

E

F

21 Atque hæc sunt, quæ præcipue circa dictum primum canonem annotanda occurrunt. Ad secundum progredior. Hic doctrinam, ut videbimus, minime probandam complectitur. *Petierat a Dionysio Basilides, an mulieribus, quæ in abscessu sunt, permittendum foret ecclesias ingredi et ad sacram Communionem accedere. Antequam Sancti responsum tradam, quæ illi sint mulieres, in abscessu existentes, significo. Hebraicæ mulieres, inquit in Notis ad hanc Dionysii epistolam Balsamon, in loco solitario sedentes quiescunt, donec septem dies præterierint, et menstruorum fluxus expurgatus steterit. Unde acceptum est illud; in abscessu pro eo, quod est, separatas esse ipsas a reliquorum sede, ut immundas. Interrogatus ergo Sanctus, an mulieribus in abscessu existentibus seu sexui suo consueta patientibus licitum foret ingredi ecclesias, vel ad sacram Communionem accedere, ita respondet: De Mulieribus autem, quæ sunt in abscessu, an eas sic affectas oporteat, domum Dei ingredi, supervacaneum vel interrogare existimo. Neque enim ipsas, arbitror, si sint piæ et fideles, sic affectas ausuras vel*

Secundo ca-
none mulieres,
sexui suo consueta patientes, a sacra
communionem
arcedas
docet,

ad

A ad sanctam Mensam accedere, vel Corpus et Sanguinem Domini attingere. Neque enim, quæ duodecim annorum fluxum patiebatur, ipsum Dominum, festinans ad medicinam, tetigit, sed solam ejus fimbriam. Orare enim quomodocumque se habeat aliquis, et utcumque sit affectus, Domini meminisse, et auxilium implorare, non est reprehendum. Ad Sancta autem Sanctorum, qui non anima et corpore purus est, accedere prohibebitur. *In Sanctus noster, volens, ne mulier sanguinis menstrui tempore ad sacram Eucharistiam percipiendam accedat; quod etiam deinde Græcorum plurimi, veluti Apostolico sancitum canonem, mordicus retinuerunt. Verum hæc doctrina, quamquam a summa erga Eucharistiam resque sacras veneratione dictata, nullatenus tamen, quod sine ullo Sancti nostri decore dictum sit, potest admitti, eamque, ut mox docuimus, non eo animo, ut admitteretur ab omnibus, Dionysius tradidit.*

cui doctrinæ
Gregorius
Magnus Papa
doctrinam

22 *Longe aliter, ac certo consultius ad similem seu potius eandem questionem respondit Gregorius I Papa, cognomento Magnus. Petierat ab eo Augustinus, Anglorum episcopus, an mulieri, si menstrua consuetudine teneretur, ecclesiam introire liceret, aut sacræ Communionis Sacramentum percipere. Ad hanc autem questionem, seu potius ad priorem ejus de mulieris, quæ menstruis laborat, in ecclesiam ingressu partem Gregorius quidem (vide Operum ejus, anno 1703 Parisiis recursorum, tom. II, col. 1138 et seq.) hanc in modum respondet: Mulier dum ex consuetudine menstrua patitur, prohiberi ecclesiam intrare non debet: quia ei naturæ superfluitas in culpam non valet imputari; et per hoc, quod invita patitur, justum non est, ut ingressu ecclesiæ privetur. Novimus namque, quod mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur, post tergum Domini humiliter veniens, vestimenti ejus fimbriam tetigit, atque statim ab ea sua infirmitas recessit. Si ergo in fluxu sanguinis posita laudabiliter potuit Domini vestimentum tangere, cur, quæ menstruum sanguinis patitur, et non liceat Domini ecclesiam intrare? Sed dices, illam infirmitas compulsi; has vero, de quibus loquimur, consuetudo constringit. Perpende autem, frater carissime, quia omne, quod in hac mortali carne patimur ex infirmitate naturæ, est digno Dei judicio post culpam ordinatum. Esurire namque et sitire, æstare, algere, lassescere, ex infirmitate naturæ est. Et quid est aliud contra famem alimenta, contra sitim potum, contra æstum auras, contra frigus vestem, contra lassitudinem requiem querere, nisi medicamenta quædam contra ægritudines explorare? Feminis namque et menstruis sui sanguinis fluxus ægritudo est. Si igitur bene præsumpsit, quæ vestimentum Domini in languore posita tetigit, quod uni personæ infirmanti (infirmæ seu ægrolanti) conceditur, cur non concedatur cunctis mulieribus, quæ naturæ suæ vitio infirmantur? Ita quidem Gregorius ad priorem propositæ questionis partem.*

plane oppositam tradit.

25 *Ad secundam autem, qua, an mulieri, quæ seævi suo consueta patitur, ad sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum liceret accedere, fuerat quæsitum, loco proxime citato sic respondet: Sanctæ autem Communionis mysterium (mulier) in eisdem diebus, quibus consuetudine menstrua laborat, percipere non debet prohiberi. Si autem ex veneratione magna percipere non præsumit, laudanda est; sed si perceperit, non judicanda. Bonarum quippe mentium est, etiam ibi aliquo modo culpas suas agnoscere, ubi culpa non est, quia sæpe sine culpa agitur, quod venit ex culpa. Unde etiam cum esurimus, sine culpa comedimus, quibus ex culpa primi hominis factum est, ut esuriremus. Menstrua enim consuetudo mulieribus non aliqua culpa est, videlicet, quia naturaliter accidit; sed tamen quod natura ipsa vitata est, ut etiam sine voluntatis studio videatur esse polluta, ex culpa venit vitium, in quo seipsam, qualis per judicem facta sit, humana natura cognoscat, ut homo, qui sponte culpam perpetravit, reatum culpæ portet invitus.*

Atque adeo femina cum seipsa considerant in menstrua consuetudine, si ad Sacramentum Domini Corporis et Sanguinis accedere non præsumunt, de sua recta consideratione laudanda sunt. Dum vero percipiendi ex religiosæ vitæ consuetudine ejusdem Mysterii amore rapiuntur, reprimenda, sicut diximus, non sunt. Sicut enim in veteri Testamento exteriora opera servabantur, ita in Testamento novo non tam quod exterius agitur, quam id, quod interius cogitatur, sollicita intentione attenditur, ut subtili sententia puniatur. *Hactenus Gregorius, nonnulla deinde adhuc alia, huc etiam facientia, subjungens, quæ ego, cum res ex jam adductis Gregorii rationibus sat manifesta sit, brevitalis studio omitto.*

25 *Nunc, studiosæ lector, rationes, quibus Sancti nostri et Gregorii Papæ ad propositam questionem responsio fulcitur, æqua lance expende, nec dubito, quin futurum sit, ut Gregorio assentiendum pronunties. Ego interim ad tertium epistolæ ad Basilidem caput, sue canonem precedo. Hoc eadem fere nuptis, jam senibus, quæ generatim Paulus Apostolus epistola I ad Corinth. cap. 7 nuptis omnibus, circa continentiam, ut orationi vacent, servandam proponit. His verbis concipitur: Porro et qui consueverunt, debent esse sui idonei judices. Quod enim a se invicem ex consensu ad tempus abstinere conveniat, ut vacent orationi, et rursus conveniant. Paulum (loco proxime citato) dicentem audiverunt. Balsamon ad hunc canonem sic observat: Ut est verisimile, fuerat Sanctus interrogatus, an admittat, conjuges, qui consueverunt, quo tempore debent orare, a conjunctione abstinere, et dicit, quod, qui tales sunt, debent esse sui judices, et aliquando a se invicem, ex consensu, seu ex communi voluntate abstinere; quo scilicet tempore orare stauerunt, cum omni continentia versentur, et rursus simul conveniant. Nam et magnus Paulus hoc statuit. Et canon quidem dicit de iis, qui consueverunt; est autem etiam intelligendus de omnibus conjugibus. Recte autem dixit: EX CONSENSU: neque enim vir habet sui corporis potestatem, nec mulier, secundum magnum Apostolum. *Ac post pauca: Dicit autem quispiam, cum canon dicat, separandos esse conjuges, ut orationi vacent; definit autem Apostolus, non debere sine intermissione orare, semperne oportet, eos, qui cohabitant, abstinere? Sed non de quavis oratione agitur; sed de meliore ac præstantiore, sanctorum scilicet jejuniarum. Nam per Moysen Deus Judæis Divinas voces in monte auditoris præcepit, ut propriis uxoribus abstinere. Et propheta Joel: « Sanctificate, » inquit, jejunium, et exeat sponsus ex cubili suo, » et sponsa ex suo thalamo. » Cum hæc autem ita se habeant, non video, quibusnam penis subjiciantur, qui hæc non servant. *Hactenus laudatus Balsamon; quamvis autem non undequaque recte; recte tamen tandem innuit, penis conjugatos non subjici, qui, quæ tertio Sancti nostri canonem supra huc transcripto continentur, non servant. Ea enim non præcepti, sed consilii dumtaxat sunt, relinquunturque eorum, quibus proponuntur, arbitrio.***

25 *Restat, ut de quarto epistolæ ad Basilidem canonem nunc agam. Respicit hic eos, qui pollutionem in somno passi sunt. Petierat scilicet a Dionysio Basilides, an licitum esset hujusmodi, ad sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum accedere. Sanctus autem id proprio conscientia eorum dictamini relinquit. En verba: Qui autem in non voluntario nocturno fluxu fuerint, ii quoque propriam conscientiam sequantur, et seipsos, an de eo discernant, an non, considerent. Quemadmodum in cibis, qui discernit, inquit, S. Apostolus Paulus scilicet ad Rom. 14, v. 25, si comederit, condemnatus est: in his quoque bonæ sit conscientia, et libere loquatur secundum propriam cogitationem, qui ad Deum accedit. S. Gregorius Papa, supra laudatus, ad eandem questionem, quam ei Augustinus, Anglorum episcopus, proposuerat, tomo secundo Operum, loco supra citato, utitur quidem*

AUCTORE
C. B.

Tertio canonem
de continentia
nuptis, jam
senibus, ut
orationi vacent,
servanda.

E

F

quarto de
eorum, qui
noctu pollutionem
passi sunt, ad S.
Communionem
accessu tractat.

responsio

AUCTORE
C. B.

responso longe fusiori, eoque exponit, quo in casu habeat, et quo in casu non habeat conscientiam pollutam, qui pollutionem nocturnam passus fuerit; nihil tamen docet, quod cum Sancti nostri canone proxime recitato pugnet. Interrogatus pater, inquit de Dionysio in Notis ad hunc canonem Balsamon laudatus, an Sacramentorum debent esse participes, qui involuntarium seminis fluxum passi sunt, dixit, quod, qui hoc passi sunt, iudicem habeant propriam conscientiam, ut, si, nulla precedente animi perturbatione, hoc eis acciderit, natura sua sponte hanc fluxionem tamquam excrementum excernente, non impediatur esse Sacramentorum participes. Si quibus autem ex rationis perturbatione præxistit cupiditas, eamque effluxio consecuta sit, vel cibi potusque intemperantia hoc evenit, ii puri non sunt, non propter fluxum seminis, (non est enim hoc immundum, sicut nec caro, cujus est excrementum) sed propter malam cogitationem, quæ mentem polluit. Qui est ejusmodi, non habet bonam conscientiam, et non habet ideo potestatem ad Deum, id est, ad sacram Communionem, accedendi. Ita hactenus Balsamon, cujus etiam verba sano sensu accipienda hic esse, facile ea attentius consideranti patet.

B
tandemque
insigni clau-
sula, quæ hic
recitatur, finit
epistolam,

26 Ego interim, ut secundum propositum epistolam ad Basilidem integram huc transcribam, quatuor ejus capitibus seu canonibus jam recitatis insignem etiam, qua terminatur, clausulam subjungo. Sic habet: Has tu quidem nos honorans (non enim ignoras, o dilecte) nobis questiones proposuisti, nos ejusdem sententiæ, sicut et sumus, ejusdemque animi simul præparans, id est, ut opinionum, quæ inter nos etiam est, animorumque concordiam conserves. Ego autem, non ut doctor, sed ut cum omni simplicitate conveni nos invicem disserere, meam sententiam in commune edidi: quam cum tu examinaveris, fili mi sapientissime, quod tibi justum meliusque apparuerit, vel an sic etiam de his habere existimes, rescribes. Valere te, dilecte fili mi, in pace Domino ministrantem opto. Ita in epistolæ clausula Dionysius; ea qua utique, prout antea fore præmonui, manifestissime innuit, a se minime damnandos, qui quid illis contrarium definiendum observandumve ducerint. Adhæc in laudata clausula mirifice iterum elucet rara Sancti modestia, cum humilitate conjuncta. In illa enim, magistri auctoritate sibi minime arrogata, ea animi demissione loquitur,

C
acsi nulla prorsus ex causa responsis suis quidquam deferri, mereretur. Raro interim virtutum merito, cathedræ, quam occupabat, dignitate, doctrina plane insigni, etate admodum provecata, gloriosa fidei confessione, qua sub Decio et Valeriano inclaruerat, magnum sibi apud omnes nomen, nec parvam auctoritatem compararat.

cujus quatuor
capita in sa-
cros canones
a Græcis sunt
relata.

27 Atque hinc verosimillime factum est, ut quatuor Dionysii ad Basilidem epistolæ capita supra huc transcrita ab Orientali ecclesia inter sacros disciplinæ ecclesiasticæ canones seu regulas, ut jam ante monui, constanter fuerint relata. De his omnibus dubio procul Orientales episcopi, qui concilio quinisexto seu Trullano subscripserunt, sermonem faciunt, dum apud Labbeum tom. VI Conciliorum col. 1441 ita memorant: Quin etiam (suscepimus) canones Dionysii, qui fuit archiepiscopus magnæ Alexandrinorum civitatis. Quamvis autem concilium quinisextum seu Trullanum, utpote cui, auctoritate Romani Pontificis non convocato, hujus etiam nomine legatus non præsedet, minime existit legitimum, ex hoc saltem innotescit, Dionysii auctoritatem magni ponderis fuisse apud ingentem Orientalium episcoporum numerum, qui dicto conciliabulo reperiantur subscripti, ut vel hinc pateat, præmemorata quatuor epistolæ Dionysii capita sacris disciplinæ ecclesiasticæ canonibus ab ecclesia Græca seu Orien-

D
tali fuisse accensita, licet interim doctrina, quæ secundo canone continetur, approbanda non sit, ut jam supra fuse docuimus. Ceterum Theodorus Pel-tanus, Societatis Jesu sacerdos, anno 1580 Ingotstadii, sub hoc titulo, Epistola de Resurrectione Domini et Paschalis jejunii termino, edidit epistolam, Dionysii Alexandrini nomine signatam, hancque deinde Franciscus Combesius sub eodem titulo in Bibliothecam concionatoriam intulit; notandum autem est, illam ab epistola Sancti canonica, ad Basilidem data, integræ huc jam transcripta, distinguendam non esse, quod, cum nonnullis tituli diversitas fucum fecerit, annotare adhuc hic libuit, antequam adsequens hujus Appendicis caput progrediar.

CAPUT III.

De duabus Dionysii epistolis, altera ad Theotecnum, altera ad Origenem data, et an hunc Sanctus calamo umquam impugnarit.

I
nter epistolas seu libros libellose epistolari forma Dionysii ad Origenem de martyrio epistola, quem ille ad Origenem de martyrio dedit. Eusebius lib. vi, cap. 46 varias enumerans epistolas ac libros, a Dionysio scriptos, ita memorat: Est et libellus (Dionysii scilicet) de martyrio ad Origenem scriptus. Eusebio consonat Hieronymus libro de Illustribus Ecclesiæ Scriptoribus, Operibus a Dionysio elucubratis librum de martyrio ad Origenem scriptum pariter annumerans, ut dubitandum non sit, quin Sanctus ad Origenem epistolam, quæ de martyrio tractaret, reipsa conscripserit. Causam autem seu occasionem, qua Sanctus dictam epistolam scripserit, ex ipso, quo de hæc scripta sunt, argumento fas est colligere; de martyrio scilicet scripta, tam ab Hieronymo quam ab Eusebio mox laudatis assertit, ut adeo, quemadmodum unanimi consensu eruditi omnes fatentur, a Dionysio, qui Origenis discipulus fuerat, huic in tormentis seu in carcere fidei causa existenti scripta fuerit, quo animam magistro suo dolore ac miseria tabescentem relevaret, eique solatii præberet vicem, a quo non semel in obscuris absconditisque rebus optatam lucem acceperat. Verum, quamvis dubium non sit, quin memorata epistola ad Origenem scripta fuerit occasione carceris vinculorumque, quæ is fidei causa passus est, dubitari tamen potest, quo circiter tempore quæ in persecutione vincula et tormenta, quorum occasione a Dionysio præfatam epistolam acceperit, vir celeberrimus passus sit. Quidquid nonnullis visum fuerit, puto hæc ego, Deciana persecutione sciante, Origenem passum esse.

F
29 Etenim Eusebius lib. vi Historiæ Ecclesiasticæ cap. 59 refert, quid varii Decianæ persecutionis furore passi fuerint; de Origenem autem ibidem sic scribit: Porro quæ et quanta Origeni in ea persecutione (Decii) acciderint, et quis horum omnium exitus fuerit, dum pessimus dæmon omnes adversus illum (Origenem) copias instantius movet, cunctisque machinis ac viribus eum impugnat, et in hunc præ reliquis omnibus, qui tunc temporis appetiti sunt, præcipue irruit: quæ item et quanta propter doctrinam Christi vir ille pertulerit, vincula scilicet et corporis cruciatus, et in intimo carceris recessu ferrei torques ærumnas, utque multorum dierum spatio pedes in nervo ad quatuor usque foraminum interstitia distenti fuerint; adhæc ignium minas, et quæcumque alia ab inimicis illita fortiter sustinuit, et ejusmodi tandem harum rerum exitus fuerit, iudice omnium virum nisi ambitiose contendente, ne illum interficeret: denique quos sermones posthæc quamque utiles iis, qui consolatione indigent, reliquerit, plurimæ ejus epistolæ non minus vere quam accurate commemorant. Ita hactenus Eusebius, qui Origeni plus æquo hic favere, nonnullis eruditus, nec immerito videtur; Origenes enim non ea animi fortitudine, qua hic scriptor refert, tormenta omnia, quibus sub Decio

anno 249 aut
altero ex binis
sequentibus
scripta est;